

POSTANOWIENIE

Dnia 30 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwo [...]

przy uczestnictwie C. D., J. F., M. F., A. P., C. C., T. O., M. S., J. Ł., T. J., J. J., W. C.-D., J. J., A. O., M. F., J. ., D. Ł., I. J., J. C.-D., A. J., W. D., T. C., D. Ż., A. B., Gminy Z. i M. C.

o stwierdzenie zasiedzenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 września 2020 r.,

zażalenia uczestnika postępowania C. C.

na postanowienie Sądu Okręgowego w S.

z dnia 28 listopada 2019 r., sygn. akt [...],

1) oddala zażalenie,

**2) rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
pozostawia do orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 28 listopada 2019 r. Sąd Okręgowy w S. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w S. z dnia 3 czerwca 2019 r., którym ten Sąd oddalił wniosek Skarbu Państwa - Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwo S. o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości

położonej we wsi S. gm. Z., stanowiącej gospodarstwo rolne należące pierwotnie do L. D. dziadka C. C. - jednego z uczestników postępowania. Poza nim w postępowaniu w charakterze uczestników występowała Gmina Z. oraz wymienione w postanowieniu osoby fizyczne.

Przedmiotowe gospodarstwo rolne zostało dnia 6 maja 1968 r. decyzją Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w S. przejęte na rzecz Skarbu Państwa. Grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego zostały przekazane Okręgowemu Zarządowi Lasów Państwowych w S., który na tych gruntach prowadził gospodarkę leśną. Do 2012 r. nikt nie zgłaszał roszczeń o zwrot działek. Uczynił to C. C., na którego wniosek Wojewoda (...) decyzją z dnia 5 maja 2015 r. stwierdził nieważność decyzji Prezydium z dnia 6 maja 1968 r.

Sąd Rejonowy uznał, że wniosek o stwierdzenie zasiedzenia nie zasługuje na uwzględnienie. Wskazał, że dopiero stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej umożliwiło C. C. podjęcie działań, o których mowa w art. 123 k.c. Wcześniej nie miał takich możliwości prawnych ze względu na uwarunkowania ustrojowe istniejące do 1989 r. Według Sądu Rejonowego stwierdzenie nieważności decyzji jako akt deklaratoryjny uchyliło wszelkie skutki prawne, jakie powstały od doręczenia decyzji wywłaszczeniowej. W związku z tym jakiegokolwiek posiadanie przez Skarb Państwa - Nadleśnictwo S. nieruchomości objętych przedmiotowym wnioskiem od dnia 6 maja 1968 r. do dnia 21 maja 2015 r. w ocenie Sądu nie miało miejsca. Poza tym, zdaniem Sądu, wobec ujawnienia w księdze wieczystej C. C. jako właściciela nieruchomości, z czym łączy się domniemanie zgodności tego wpisu z rzeczywistym stanem prawnym (art. 3 ustawy o księdze wieczystej i hipotece), nie można przeciwko temu domniemaniu powoływać się na domniemanie prawa wynikające z posiadania (art. 4 tej ustawy). W końcu Sąd Rejonowy uznał, że uwzględnienie „roszczenia” Skarbu Państwa - Nadleśnictwa S. w niniejszej sprawie sprzeczne byłoby z zasadami współżycia społecznego.

Uchylając zaskarżone przez wnioskodawcę postanowienie Sądu pierwszej instancji, Sąd Okręgowy w S. wskazał, że nie została rozpoznana istota sprawy, a

do takiej konkluzji doprowadziła analiza treści uzasadnienia pod kątem wymagań wynikających z art. 328 § 2 k.p.c. Uchybienia w tym zakresie są tak poważne, że uniemożliwiały ustalenie, na jakiej podstawie Sąd pierwszej instancji poczynił określone ustalenia faktyczne. Poza tym Sąd Okręgowy podniósł, że art. 5 k.c. nie być podstawą odmowy stwierdzenia nabycia własności przez zasiedzenie. Nie została też oceniona kwestia zawieszenia biegu zasiedzenia, brak jest jakiegokolwiek odniesienia się do jakichkolwiek przejawów władztwa wykonywanego przez wnioskodawcę, co było wynikiem błędnego założenia, że stwierdzenie nieważności decyzji o przejęciu gospodarstwa rolnego, jak też fakt ujawnienia uczestnika postępowania C. C. w księdze wieczystej jako właściciela, nie przesądzało, że Skarb Państwa nie korzystał z samodzielnego i niezależnego od woli innej osoby władania przedmiotową nieruchomością. Zdaniem Sądu Okręgowego, samodzielne dokonywanie oceny faktycznej i prawnej w pominiętym zakresie stanowiłoby odniesienie się po raz pierwszy do wszystkich zasadniczych kwestii składających się na przedmiot postępowania i istotę sporu.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego uczestnik C. C. zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie w wyniku nieprawidłowego uznania, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał sprawy i zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W odpowiedzi na zażalenie reprezentująca wnioskodawcę Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej, nie zgadzając się z przytoczoną w zażaleniu argumentacją, wniosła o oddalenie zażalenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

Przy rozpoznawaniu zażalenia przewidzianego w art. 394-1 § 1 k.p.c. na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy bada jedynie to, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Zgodnie z tymi przepisami sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania jedynie w przypadku nieważności postępowania (§ 2), a może uchylić i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi

konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, tj. czy powołana przez sąd odwoławczy przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu takiego zażalenia jest istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji wyroku kasatoryjnego, przy czym kontrolę o tak określonych granicach należy oddzielić nie tylko od oceny zasadności pozwu (wniosku) i apelacji, lecz także od merytorycznego badania stanowiska prawnego tego sądu. Prawidłowość merytorycznego poglądu prawnego sądu drugiej instancji, odnoszącego się do materii będącej przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie, pozostaje zasadniczo poza zakresem kontroli zażaleniowej, z wyjątkiem oceny, czy miała miejsce nieważność postępowania. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41 i z dnia 5 czerwca 2014 r., IV CZ 27/14, nie publ., z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 118/13, nie publ.; z dnia 9 stycznia 2014 r., V CZ 77/13, nie publ., z dnia 19 grudnia 2013 r., II CZ 86/13, nie publ., z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. wyroki z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936/315, z dnia 9 stycznia 2001 r., I PKN 642/00, OSNAPiUS 2002, nr 17, poz. 409, z dnia 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00, OSNP 2004, Nr 3, poz. 46, z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003, Nr 3, poz. 36, z dnia 25 listopada 2003 r., II CK 293/02, nie publ., z dnia 24 marca 2004 r., I CK 505/03, nie publ.; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, nie publ., z dnia 16 czerwca 2011 r., I UK 15/11, OSNP 2012, nr 15-16, poz. 199 a także postanowienia z dnia 15 lipca

1998 r., II CKN 838/97, nie publ., z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, nie publ., z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, Lex nr 1231340; z dnia 26 listopada 2012 r., I CZ 147/12, nie publ. oraz z dnia 16 listopada 2012 r., III CZ 83/12 -nie publ., 6 lutego 2018 r., IV CZ 1/18, nie publ.). Podobnie w wyroku z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 299/10 (nie publ.) Sąd Najwyższy przyjął, że pojęcie "istoty sprawy", o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c., dotyczy jej aspektu materialnoprawnego i zachodzi w sytuacji, gdy sąd nie zbadał podstawy materialnoprawnej dochodzonych roszczeń, jak też skierowanych przeciwko nim zarzutów merytorycznych, tj. nie odniósł się do tego, co jest przedmiotem sprawy uznając, że nie jest to konieczne z uwagi na istnienie przesłanek materialnoprawnych, czy procesowych unicestwiających dochodzone roszczenie.

Przenosząc te wskazania na grunt przedmiotowej sprawy należy uznać, iż wytknięte przez Sąd Okręgowy uchybienia stanowią mocną podstawę kasatoryjnego orzeczenia. Nieprawidłowe, w ocenie tego Sądu, uznanie przez Sąd pierwszej instancji, że istnieje materialnoprawna przesłanka unicestwiająca uwzględnienie wniosku w postępowaniu dotyczącym stwierdzenia pierwotnego nabycia własności ze względu na nadużycie prawa podmiotowego, jest bowiem równoznaczne z nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Podobnie należy zakwalifikować uchylenie się od ustaleń dotyczących posiadania nieruchomości przez Skarb Państwa będące rezultatem błędnego, w ocenie Sądu odwoławczego wniosku, że stwierdzenie nieważności decyzji wywłaszczeniowej oznacza, iż wcześniej Skarb Państwa nie posiadał nieruchomości. Błędne było też usprawiedliwienie zaniechania badania stanu posiadania nieruchomości ze względu na domniemanie wynikające z wpisu do księgi wieczystej. Sąd pierwszej instancji w konsekwencji swego stanowiska nie rozpoznał wniosku zarówno w aspekcie przesłanek niezbędnych do stwierdzenia zasiedzenia jak i w zakresie okoliczności, które mogły mieć wpływ na bieg terminu zasiedzenia. Przerzucenie ciężaru dokonania wszystkich tych czynności na sąd odwoławczy skutkowałoby faktycznym ograniczeniem rozpoznania sprawy do jednej instancji i pozbawieniem uczestników postępowania możliwości poddania oceny

rozstrzygnięcia właściwej kontroli instancyjnej (zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2017 r., IV CZ 108/16, nie publ.).

Z tych wszystkich względów wobec uznania, iż Sąd Apelacyjny właściwie zinterpretował przesłankę orzeczenia kasatoryjnego ujętą w art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 13 § 2, 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie uczestnika C. C..

Orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego realizuje zasadę przewidzianą w art. 108 § 1 w zw. z art. 394¹ § 3, art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.

jw